

Posudek na disertační práci

Mgr. Lukáš Cvrček

Jozef Lenárt a jeho doba

Ústav českých dějin, Historické vědy – České dějiny

Praha 2015

Práce Mgr. Lukáše Cvrčka se věnuje Jozefu Lenártovi, významné osobnosti československých dějin zejména v letech 1945–1989, jednomu z mála komunistických funkcionářů, kteří procházeli důležitými mocenskými funkcemi v rámci nejvyšší politiky prakticky po celé období komunistické diktatury. Práce je pojata chronologicky a kombinuje osobní osudy Jozefa Lenárta a dobové události, charakteristiku, atmosféru. Vzhledem ke zvolenému chronologickému pojetí jsou pak názvy kapitol odvozeny od životních „rolí“ Jozefa Lenárta: Kluk, Baťův „Mladý muž“, Povstalec, Mladý funkcionář, Stoupající hvězda, Člen mocenské elity, Předseda rehabilitační komise, Premiér, Reformátor a hospodář, Na prahu jara (tato kapitola z „rolí“ poněkud vystupuje), Tajemník ÚV KSČ, Předseda dělnicko-rolnické vlády, Normalizátor.

Již na počátku mého posudku chci zdůraznit, že obecně považuji formu biografie za mimořádně náročný přístup, který vyžaduje nejen znalost konkrétního lidského osudu, ale klade nároky na podrobně zpracovaný, pochopený a předložený kontext, a to nejen z hlediska faktografie, ale i atmosféry doby. V tomto ohledu nepovažuji předložený pohled na „život a dobu“ Jozefa Lenárta za nejzdařilejší. Nejde pouze o to, že autorovi se podařilo Lenártovu biografii a dobový kontext vměstnat na pouhých 158 normostran čistého textu, jde o to, že na takto úzkém prostoru lze jen těžko jít do hloubky v momentech, které by si to vyžadovaly.

Obecně lze konstatovat, že v případě osobnosti Jozefa Lenárta sám autor na počátku konstatuje, že k jeho názorům a postojům lze jen těžko najít relevantní archivní prameny – vypomáhá si proto rozhovorem s jeho synovcem ing. Hradilem, který se

tak místy stává jediným (a mnohdy nijak nekorigovaným – nekonfrontovaným) pramenem pro informace o Lenártových názorech. Hned na několika místech práce pak končí autorovy úvahy nad Lenártovou rolí či zásahy konstatováním, že k dané věci nejsou prameny a nemůžeme tak rozhodnout, zda a jaké dopady měly případné Lenártovy kroky, činy, intervence (např. s. 121 ohledně zvacího dopisu, s. 131 ohledně povědomosti o přípravě invaze, s. 141 ohledně připuštění si důsledků nové ekonomické politiky po roce 1969 na ekonomické reformy 60. let, s. 147 ohledně vlivu na Státní plánovací komisi.) Jozef Lenárt tak z práce většinou nemá šanci vystoupit v potřebné plasticitě. Máme před sebou obraz pragmatika z baťovské školy, který věří komunistickým ideálům a svoji opatrností (a věrností SSSR) proplouvá desítkami let diktatury, aniž by byly většinou zjevné jeho zásahy do systému. Výjimku tvoří autorem kvalitně připomínané zásahy do hospodářské politiky 60. let, případně důraz na investice do slovenského území po roce 1969.

Z hlediska dalšího aspektu práce je třeba věnovat pozornost některým zcela nerozvinutým či dostatečně nevysvětleným, neilustrovaným aspektům Lenártova života. Předně je až na obecné líčení rodinného původu zcela nevysvětlen jeho vstup do komunistické strany na Slovensku v roce 1943. Po návratu z baťovského vyučení (přičemž autor správně poukazuje na tvrdý Baťův postup vůči všemu komunistickému) se nám „najednou“ zjevuje Jozef Lenárt na Slovensku v roce 1943 jako mladý komunist. Podobných nerozvinutých konstatování je však v práci více. Jedinou zmínkou ne například konstatováno, že v bouřlivém roce 1968 měl právě Jozef Lenárt dohlížet na stranickou buňku v Československém rozhlase, stejně jako na studentské hnutí po roce 1968. Tato konstatování nejsou dále rozvíjena, přičemž jde bezesporu o poměrně klíčové aspekty ve vývoji společnosti. Hned na několika místech je poté zmíněna také Lenártova zásadní role v tom, jak byl pověřován formulováním textů vyjadřujících názory ÚV KSČ, přičemž pro vyznění práce je jen škoda, že práce neobsahuje ani jednu ukázkou podobného textu – jakkoliv autor správně připomíná, že oficiální výstupy byly většinou dílem celé skupiny poradců a redaktorů.

Autor zvolil portrét Jozefa Lenárta v souvislosti s dobou, ve které Jozef Lenárt působil – na jedné straně je to bezpochyby nutný aspekt dobré biografie, na druhé

straně na mnoha místech mizí Jozef Lenárt zcela z autorova hledáčku a čtenář se dozvídá povětšinou známé aspekty našich soudobých dějin. Tyto aspekty přitom nepůsobí ani tak jako přirozené doplnění kontextu a Lenártova života, ale spíše jako (mnohdy opakované) nutné výplně textu. Navíc, v jistém ohledu se autor nechává svést relativně senzačními momenty dějinných událostí – období vlády Antonína Novotného tak pojal jako léta charakterizovaná „bílymi obálkami“ – vlastně oficiálními úplatky z prezidentského fondu směrem k vysokým funkcionářům. Tento moment je pro autora natolik silným, že ho neopomene několikrát opakovat, včetně samotného závěru celé práce. Mám za to, že jde o zajímavý a jistě důležitý aspekt období vlády A. Novotného, ale nelze ho stavět do středu charakteru doby. Podobně neústrojně působí některé poznámky pod čarou, např. poznámka č. 173, která líčí kauzu severočeského tajemníka S. Vlčka, který i přes opilecké excesy a napadení manželky nebyl souzen, zatímco ministr vnitra Barák ano. Osud Stanislava Vlčka je jistě hodně zajímavý, v celé práci však působí poněkud rozpačitě. Věcí názoru pak může zůstat autorovo propojení historie s aktuálními událostmi, např. poznámka č. 108 o odsouzení tajemníka Dělnické mládeže Jakuba Svobody v roce 2014 za výtržnictví, případně poznámky č. 266 a 267 na téma aktuálních nařízení Evropského parlamentu či české legislativy směrem k masokostní moučce či antibiotik v chovu hospodářských zvířat.

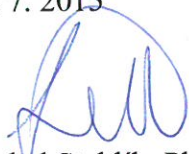
Na některých místech práce autor přechází do literárního stylu, bez přehánění ve stylu: „co si asi hlavní hrdina pomyslel“, mám na mysli např. pasáž týkající se okupace 1968, cituji stranu č. 125: *„Kromě toho možná počítal také s tím, že podobně jako během osvobození Československa v roce 1945 budou i nyní sovětsí vojáci na řadě míst loupit, rabovat, vraždit a znásilňovat, což se obratem po jejich příjezdu také potvrdilo.“* Nejde o jediný příklad, kdy se autor pouští do podobných „úvah“ – v konfrontaci s nedostatkem relevantních pramenů o názorech a postojích Jozefa Lenárta jsou tyto pasáže na hranici čiré fabulace. Podobně např. na straně č. 62 uvádí u Gustáva Husáka charakteristiku: *„Gustáv Husák byl pověstný svou mstivou povahou...“*, aniž by podobné tvrzení čímkoliv dokládal či ilustroval.

Pokud bych měl vyzdvihnout některé nepopiratelné klady práce – i přes výše uvedená negativa působí sevřeným dojmem, jakkoliv je stručná a trpí místy slabinami ve formě opakovaných tezí. Stejně tak pasáže podrobněji se věnující Lenártově působení v oblasti hospodářství, jsou kvalitně zpracovány, dobře ilustrují jak dobu, tak Lenártovy kroky i motivy. Jedná se především o situaci v 60. letech a Lenártův důraz na roli lehkého průmyslu, resp. podpory spotřeby. Podobné je to i v 70. letech a v tématu jeho podpory vědecko-technické podpory průmyslu, včetně důrazu na kvalitu odborného školství. Bezesporu zajímavé je též autorovo vyzdvižení faktu, jak se československý průmysl snažil v jisté době kooperovat se západními firmami formou spojených investic do licencí a výroby. Přínosný je též pohled na Lenártovu roli během rehabilitací, v tomto případě se jednalo o případ slovenských „buržoazních nacionalistů“.

Pokud jde o práci s prameny, jejich výběrem a reprezentativností, nelze autorovi prakticky nic vytknout, včetně kvalitní stylistiky. Snad jen výše zmíněná „sázka“ na jediný výraznější orální pramen z hlediska přístupu k bližší charakteristice Jozefa Lenárta může být jistou slabinou.

Disertační práce Lukáše Cvrčka je ve zvoleném tématu poměrně ambiciózní výzvou – zpracovat osud jednoho z nejvýznamnějších funkcionářů KSČ v letech 1948-1989. Podle mého názoru nebyla tato výzva zcela naplněna a trpí mnoha nedostatky. Práci i ve světle všech kritických připomínek doporučuji k obhajobě, přičemž však předpokládám, že autor v diskusi během obhajoby dokáže obhájit jak přístup, tak některé konkrétní problematické pasáže a celkové vyznění práce.

V Praze dne 1. 7. 2015

doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D.

Ústav českých dějin FF UK